

УДК 343.6

Ю. С. Таволжанська,
канд. юрид. наук, асистент
кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЦІЛЕСПРЯМОВАНИЙ ХАРАКТЕР КАТУВАННЯ: АКСІОМА ЧИ ВЖЕ ГІПОТЕЗА?

Стаття присвячена характеристиці законодавчого постулату щодо конститутивності цілеспрямованого характеру катування. У роботі проаналізовано законодавчі пропозиції щодо відмови від визнання мети катування обов'язковою ознакою основного складу цього злочину. Установлено, що перша нормотворча ініціатива щодо доцільності виведення ознаки мети катування на рівень кваліфікуючих ознак підготовлена та подана на розгляд Верховної Ради України у 2017 р. З того часу та дотепер пролобійовано три аналогічні законопроекти. Зроблено висновок, що обґрунтування останніх лежить у площині необхідності приведення норми, закріпленої ст. 127 КК України, у відповідність до положень ст. 7 Римського статуту міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 р. З огляду на відмінний характер суспільної небезпечності катування як злочину проти людяності і злочину проти здоров'я особи, названі нормотворчі ініціативи визнано недопустимими. Наведено аргументи на користь важливості збереження чинного нормативного підходу у визнанні катування цілеспрямованим діянням. При викладенні останніх наголошено на природі досліджуваного злочину, положеннях міжнародних договорів, тенденції із вирішення зазначеного питання з боку Організації Об'єднаних Націй, підході Європейського суду з прав людини із розмежування катування і нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження та покарання, положеннях законів про кримінальну відповідальність країн європейського та пострадянського простору. Визначено вектор подальшої роботи у посиленні аргументації із необхідності збереження мети катування конститутивною ознакою основного складу цього злочину.

Ключові слова: катування, мета катування, нелюдське поводження і покарання, поводження і покарання, що принижує гідність.

Постановка проблеми. Відповідно до ч. 1 ст. 127 Кримінального кодексу (далі – КК) України мета є обов'язковою ознакою складу катування. Аксиоматичність цього положення ніколи не викликала сумнівів ані серед теоретиків, ані серед практиків. Останні ж нормотворчі ініціативи, які були спрямовані, зокрема, і на вдосконалення норми про кримінальну відповіда-

льність за катування, поставили знак питання в законодавчому постулаті щодо конститутивності цілеспрямованого характеру аналізованого злочину та обумовили необхідність глибокого осмислення законодавчої пропозиції із виведення мети катування на рівень кваліфікуючих ознак цього діяння¹. Тож у межах цієї роботи встановимо причини, які лежать в основі зазначених нормотворчих пропозицій та розширимо наукові пошуки окресленої проблематики за рахунок аналізу положень міжнародних договорів, практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд) та законів про кримінальну відповідальність країн європейського та пострадянського простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика катування не є лінійною, тому перебуває в постійному полі зору фахівців різних галузей знань. Серед криміналістів, які внесли вагомий внесок у її розв'язання, слід назвати Л. Дорош, О. Житного, К. Катеринчук, В. Павликівського, Г. Телесніцького, В. Сташиса, Є. Фесенка, А. Шульгу. Роботи цих правників є ґрунтовними та вельми корисними на шляху пізнання сутності аналізованого злочину. Але вони не дають відповіді на питання, що постають у контексті сучасних законодавчих тенденцій, тому є скоріше базою для подальших теоретичних досліджень, аніж актуальним орієнтиром для вдосконалення норми про кримінальну відповідальність за катування.

Виклад основного матеріалу. Уперше кримінальна відповідальність за катування була встановлена у ст. 127 КК України 2001 р. Криміналізуючи це діяння, законодавець визначив його цілеспрямованим злочином. Так, у першій редакції ст. 127 КК України було зазначено, що катування – це насильство, яке застосовується з метою спонукати потерпілого або іншу особу вчинити дії, що суперечать їх волі. Надалі Законом України «Про внесення змін до законодавчих актів України (щодо посилення правового захисту громадян та запровадження механізмів реалізації конституційних прав громадян на пі-

¹ Тут і далі по тексту під кваліфікуючими ознаками катування розуміються ознаки, що обтяжують кримінальну відповідальність за цей злочин та обумовлюють диференціацію останньої.

дприємницьку, особисту недоторканність, безпеку, повагу до гідності особи, правову допомогу, захист)» від 12 січня 2005 р. № 2322-IV² поряд із метою «спонукання» було формалізовано видовий різновид вказаної цілі – отримання від потерпілого або іншої особи інформації, свідчень або визнання. Крім того, цим законом ознаку мети катування було розширено шляхом закріплення двох нових цілей: покарання потерпілого за дії, які він скоїв або у скоєнні яких підозрювався, та залякування потерпілого або інших осіб. Насамкінець, Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності» від 15 квітня 2008 р. № 270-VI³ мета «спонукання» була замінена «примусом», предметом мети «отримання» замість «інформації» і «свідчень» стали «відомості», а мета «покарання» змістовно була пов'язана із реально чи припустимо вчиненими діями з боку не тільки потерпілого, але й інших осіб. До того ж названим законом знову було доповнено перелік цілей катування та закріплено нову мету – дискримінацію потерпілого або інших осіб. Наразі цілеспрямований елемент катування визначається саме відповідно до останнього із зазначених законів.

Аналіз законопроектної практики дає підстави стверджувати, що до 2017 р. не було пропозицій, спрямованих на відмову від визнання мети катування обов'язковою ознакою основного складу цього злочину. Так, ані серед законодавчих ініціатив щодо удосконалення КК України 1960 р. (законопроекти: від 18 червня 1999 р. № 2103 (щодо визначення катування як окремого виду злочину та призначення найсуворішого покарання за нього)⁴, від 9 січня

² Про внесення змін до законодавчих актів України (щодо посилення правового захисту громадян та запровадження механізмів реалізації конституційних прав громадян на підприємницьку, особисту недоторканність, безпеку, повагу до гідності особи, правову допомогу, захист): Закон України від 12 січня 2005 р. № 2322-IV. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2322-15>. (дата звернення 11.08.2019).

³ Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності: Закон України від 15 квітня 2008 р. № 270-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/270-17>. (дата звернення 11.08.2019).

⁴ Про внесення змін та доповнень до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України (щодо визначення катування як окремого виду злочину та призначення найсуворішого покарання за нього): проект Закону України від 18 червня 1999 р. № 2103. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=4563. (дата звернення 11.08.2019).

2001 р. № 6328 (щодо встановлення кримінальної відповідальності за катування)⁵), ані в межах нормотворчих ініціатив щодо внесення змін до КК України 2001 р. (законопроекти: від 2 липня 2009 р. № 4754 (щодо криміналізації злочину катування стосовно матеріально залежних осіб)⁶, від 27 червня 2012 р. № 10679⁷, від 11 лютого 2013 р. № 2266 (щодо посилення кримінальної відповідальності за катування, завідомо незаконні затримання, привід або арешт та примушення давати показання)⁸) немає пропозицій стосовно зміни конститутивного характеру мети досліджуваного злочину.

З 2017 р. почала активно лобюватися законодавча ініціатива щодо внесення змін до КК України в ракурсі забезпечення гармонізації законодавства України про кримінальну відповідальність із положеннями міжнародного права⁹. Наразі третій варіант цієї ініціативи (законопроект від 20 грудня 2018 р.¹⁰ № 9438) прийнято Верховною Радою України в першому читанні. Вивчення вказаних трьох ініціатив обумовлює висновок щодо послідовного

⁵ Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за катування: проект Закону України від 9 січня 2001 р. № 6328. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=9590. (дата звернення 11.08.2019).

⁶ Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України (щодо криміналізації злочину катування стосовно матеріально залежних осіб: проект Закону України від 2 липня 2009 р. № 4754. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=35719. (дата звернення 11.08.2019).

⁷ Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо посилення кримінальної відповідальності за катування, завідомо незаконні затримання, привід або арешт та примушення давати показання: проект Закону України від 27 червня 2012 р. № 10679. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43865. (дата звернення 11.08.2019).

⁸ Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо посилення кримінальної відповідальності за катування, завідомо незаконні затримання, привід або арешт та примушення давати показання: проект Закону України від 11 лютого 2013 р. № 2266. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45731. (дата звернення 11.08.2019).

⁹ Науковий висновок кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого та Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо забезпечення його гармонізації з положеннями міжнародного права» від 30 березня 2017 р. № 125-01-671; Науковий висновок кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права» від 4 травня 2018 р. № 121-01-764; Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права: проект Закону України від 20 грудня 2018 р. № 9438. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65266. (дата звернення 11.08.2019).

¹⁰ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права: проект Закону України від 20 грудня 2018 р. № 9438. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65266. (дата звернення 11.08.2019).

просування ідеї з необхідності визнання мети катування кваліфікуючою ознакою цього злочину. Чим же обґрунтована ця пропозиція?

У пояснювальній записці до законопроекту № 9438 від 20.12.2018 р. підкреслено, що положення цієї ініціативи спрямовано, зокрема, на вдосконалення правового режиму кримінальної відповідальності за катування у максимальній відповідності з вимогами сучасного міжнародного права¹¹. При цьому йдеться, перш за все, про вимоги міжнародного *кримінального* права, а саме: Римського статуту міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 р. (далі – Римський статут 1998 р.¹²). В останньому катування визначено як злочин проти людяності (ст. 7 Римського статуту 1998 р.) та воєнний злочин (ст. 8 Римського статуту 1998 р.). Відповідно до п. 2 ст. 7 Римського статуту 1998 р. за своїми контекстуальними елементами катування (як злочин проти людяності) не віднесено до цілеспрямованих діянь (тобто в конкретному випадку не вимагається доказів переслідування винним певної мети у зв'язку з учиненням вказаного злочину). Вочевидь, саме це є нормативним фактором, що обумовлює пропозицію з виведення ознаки мети катування за межі основного складу цього злочину. Постає питання, наскільки це виправдано? З огляду на те, що у ст. 127 КК України встановлено кримінальну відповідальність за катування як злочин проти життя та здоров'я особи, а не злочин проти людяності, інкорпорація ст. 7 Римського статуту 1998 р. в розділ II Особливої частини КК України є недопустимою.

Використовуючи метод «наукового ворожіння»¹³, все ж віднайдемо позитивний потенціал положень законопроекту від 20 грудня 2018 р. № 9438. Так, у разі вчинення злочину проти здоров'я особи система норм розділу II Особливої частини КК України дає можливість притягти винного до кримі-

¹¹ Пояснювальна записка до проекту Закону України від 20 грудня 2018 р. № 9438. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65266. (дата звернення 11.08.2019).

¹² Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_588/page. (дата звернення 11.08.2019).

¹³ Радутний О. Е. Нарис стану інформаційно-законодавчої діяльності на прикладі КК України. *Інформація і право*. 2016. № 3 (18). С. 58–68.

нальної відповідальності за заподіяння сильних фізичного болю, фізичного та (чи) морального страждань лише за умови їх цілеспрямованого спричинення (ст. 127 КК України). Заподіяння ж *цих* суспільно небезпечних наслідків *без* мети або спричинення *несильних* фізичного та (чи) морального страждань фактично є кримінально-караним лише в контексті заподіяння тілесних ушкоджень (статті 121, 122, 125 КК України), вчинення домашнього насильства (ст. 126¹ КК України).

Безсумнівно, у КК України має бути передбачено кримінальну відповідальність як по лінії порушення анатомічної цілості, так і – спричинення болю та страждань, заподіяних винним «із» та «без» переслідування ним спеціальної мети. Автори вищеназваного законопроекту, самі того не усвідомлюючи, виводять це питання на поверхню, пропонуючи визнати ознаку мети катування кваліфікуючою, але по суті вони не тільки не розв'язують проблему, а створюють нову, штучно змінюючи сутність досліджуваного злочину. На наше глибоке переконання, вирішення вищевказаної прогалини законодавства лежить в площині криміналізації відповідного суспільно небезпечного діяння, а не в безпідставній трансформації природи катування шляхом прояву волі законодавця.

Катування завжди було і дотепер залишається злочином, конститутивною ознакою якого є мета. Наведену позицію обґрунтуємо наступним:

1) на усіх історичних етапах застосування катувань специфіка цього діяння була обумовлена, зокрема, переслідуванням винним спеціальної мети. Беззаперечно, природа злочину може змінюватися разом із розвитком суспільних відносин. Останнє, наприклад, мало місце, коли катування почали активно застосовуватися загальними суб'єктами (тоді цей злочин «вийшов» з виключно службової сфери та (чи) сфери правосуддя). Але на конститутивність мети аналізованого діяння час не вплинув (не зважаючи на те, що спеціальний суб'єкт катування, з яким мета пов'язана історично та органічно, поступився загальному суб'єктові першим планом);

2) Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН) послідовно і неухильно дотримується позиції того, що катування – це цілеспрямоване діяння. Так, спочатку у ст. 1 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання 1975 р.¹⁴, а потім більш розширено у ст. 1 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання 1984 р. (далі – Конвенція 1984 р.)¹⁵ було закріплено, що винний застосовує катування, щоб отримати від особи або від третьої особи відомості чи визнання, щоб покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється, а також щоб залякати чи примусити її або третю особу. Надалі ООН ані при проведенні Загальної конференції з прав людини 25 червня 1993 р. та прийнятті в її межах Віденської декларації та Програми дій¹⁶ (розділ 5 «Свобода від катувань»), ані при ухваленні поправок та Факультативного протоколу до Конвенції 1984 р. у вересні 1992 р.¹⁷ та у грудні 2002 р.¹⁸ (відповідно) не вважала за доцільне вносити зміни до дефініції катування. Тож з 1975 р. і дотепер за визначенням ООН катуванням є лише те діяння, при вчиненні якого винний переслідує спеціальну мету.

Аналогічною є позиція світової спільноти лікарів. Так, у жовтні 1975 р. на 29-ій Всесвітній медичній асамблеї було прийнято Токійську декларацію Основні лікарські принципи стосовно катування та інших видів жорстокого, нелюдського або такого, що принижує, поводження або покарання при за-

¹⁴ Декларація про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання 1975 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_084. (дата звернення 11.08.2019).

¹⁵ Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання 1984 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_085. (дата звернення 11.08.2019).

¹⁶ Віденська декларація та Програма дій, прийняті на Загальній конференції з прав людини 25 червня 1993 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_504. (дата звернення 11.09.2019).

¹⁷ Поправки до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання 1984 р. від 8 вересня 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_108. (дата звернення 11.09.2019).

¹⁸ Факультативний протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання 1984 р. від 18 грудня 2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_f48. (дата звернення 11.09.2019).

триманні або ув'язненні¹⁹. У преамбулі останньої зазначено, що в цій Декларації під катуванням розуміють лише те діяння, яке вчинюється з метою примусити іншу людину надати інформацію, зробити визнання або з будь-якими іншими цілями;

3) при вирішенні справ щодо порушення ст. 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.²⁰ (далі – Конвенція 1950 р.) ЄСПЛ: а) завжди застосовує положення ст. 1 Конвенції 1984 р., відповідно до яких катування є цілеспрямованим діянням; б) прямо називає мету конститутивною ознакою, що обумовлює специфіку цього виду жорстокого поводження (покарання). Так, у своєму першому ключовому рішенні у справі щодо порушення ст. 3 Конвенції 1950 р. ЄСПЛ, визначаючи, що головна відмінність між катуванням та нелюдським і таким, що принижує гідність, поводженням і покаранням полягає в інтенсивності страждань, все ж не залишив поза увагою факт того, що катуванню властива мета (§ 167 «Ireland v. the UK», 1978 р.²¹). Подібною була позиція ЄСПЛ і при розгляді наступних справ: з одного боку, Суд завжди встановлював те, чи переслідувала особа під час жорстокого поводження (покарання) спеціальну мету, а з іншого – безпосередньо не наголошував на конститутивному характері цієї суб'єктивної ознаки катування (§ 64 «Aksoy v. Turkey», 1996 р.²², § 98 «Selmouni v. France», 1999 р.²³). З часом же констатація Судом «від справи до справи» мети викристалізувалась у пряму вказівку на те, що цілеспрямований характер жорстокого поводження (покарання) має важливе значення для пра-

¹⁹ Основні лікарські принципи стосовно катування та інших видів жорстокого, нелюдського або такого, що принижує, поводження або покарання при затриманні або ув'язненні: Токійська декларація від 1 січня 1975 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/990_011. (дата звернення 11.08.2019).

²⁰ Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004. (дата звернення 11.08.2019).

²¹ Ireland v. the UK, 1978. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus#{"fulltext":\["\(\\"Ireland v. the United Kingdom\"\)\]","languageisocode":\["ENG"\],"article":\["3"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-57506"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{). (дата звернення 11.08.2019).

²² Aksoy v. Turkey, 1996. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"dmdocnumber":\["695880"\],"itemid":\["001-58003"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{). (дата звернення 11.08.2019).

²³ Selmouni v. France, 1999. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus#{"itemid":\["001-58287"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{). (дата звернення 11.08.2019).

вільного розуміння сутності катування. Наведемо типовий приклад того, як Суд визначає специфіку розглядуваного виду поганого поводження (покарання): «для того, щоб установити, чи повинна конкретна форма жорстокого поводження бути кваліфікована як катування, Суд має враховувати відмінність, яка проводиться в ст. 3 Конвенції між цим поняттям та поняттям нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження. Ця відмінність, як видається, була закріплена в Конвенції для того, щоб особливе тавро «катування» накладалося лише на умисне нелюдське поводження, яке призводить до дуже серйозного та жорстокого страждання. Додатково до тяжкості поводження катуванню є властивим елемент *мети*, як це визнається в Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання. В останній катування визначено як навмисне заподіяння сильного болю або страждання з *метою*, зокрема, отримати інформацію, покарати або залякати» (§ 197 «El-Masri v. the Former Yugoslav Republic of Macedonia», 2012 р.²⁴);

4) у кримінальних кодексах країн європейського простору формалізація катування проведена із урахуванням обов'язковості мети цього злочину. Так, у ст. 174 КК Іспанії мета катування визначена як отримання визнання чи інформації, покарання за будь-що вчинене чи щодо чого є підозра у вчиненні²⁵, у ст. 343 КК Румунії – отримання від особи чи третьої особи відомостей чи визнання, покарання за дії, вчинені нею або третьою особою, чи щодо вчинення яких є підозра, залякування, тиск на неї чи на третю особу²⁶, ст. 4 КК Швеції – отримання визнання²⁷. Підкреслимо, що кримінальна відповідальність за катування передбачена в КК й інших європейських держав, але зміст

²⁴ El-Masri v. the Former Yugoslav Republic of Macedonia», 2012. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus#{"itemid":\["001-115621"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{). (дата звернення 11.08.2019).

²⁵ Уголовный кодекс Испании. URL: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-ispanii/>. (дата звернення 11.08.2019).

²⁶ Уголовный кодекс Румынии. URL: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-rumynii/> (дата звернення 11.08.2019).

²⁷ Уголовный кодекс Швеции / научн. ред. Н. Ф. Кузнецова и С. С. Беляев. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2001. 320 с. – С. 43.

їх статей не дозволяє визначити позицію законодавців щодо того, чи вбачають вони у катуванні виключно цілеспрямовану поведінку особи або не тільки таку (наприклад, ст. 86 КК Албанії²⁸, ст. 417 КК Бельгії²⁹, ст. 221¹ § 1 отд. 1 гл. 2 КК Франції³⁰).

Законодавці країн пострадянського простору конструюють склад катування із визнанням мети конститутивною ознакою основного складу цього злочину. Йдеться про формалізацію цілей: отримання інформації, доказів або визнання, залякування, примусу, покарання особи за дію, вчинену нею або третьою особою, або у вчиненні якої вона (вони) підозрюються (ч. 1 ст. 144¹ КК Грузії³¹), отримання від особи чи третьої особи відомостей чи визнання, покарання її за дію, яку вчинила вона чи у вчиненні якої вона підозрюється, залякування, примусу її або третьої особи (ч. 1 ст. 141¹ КК Республіки Казахстан³²), отримання від особи чи від іншої особи відомостей чи визнання, покарання її за діяння, яке вчинила вона або інша особа або у вчиненні якого вона підозрюється, залякування, примусу її чи іншої особи до вчинення певних діянь (ч. 1 ст. 305¹ КК Киргизької Республіки³³), спонукання дати покарання або вчинити інші дії, що суперечать волі людини, покарання, інші цілі (ст. 117 КК Російської Федерації³⁴), отримання від особи або від третьої особи відомостей чи визнання, покарання її за дію, вчинену нею чи третьою особою або у вчиненні якої вона підозрюється, залякування, примусу її чи тре-

²⁸ Уголовный кодекс Албании. URL: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-albanii/>. (дата звернення 11.08.2019).

²⁹ Уголовный кодекс Бельгии. URL: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-belgii/>. (дата звернення 11.08.2019).

³⁰ Уголовный кодекс Франции / научн. ред. Л. В. Головки и Н. Е. Крылова. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2002. 650 с. – С. 178.

³¹ Грузия: пытки и жестокое обращение остаются предметом озабоченности и после «Революции роз». Доклад Международной Амнистии. 2005. 59 с. – С. 27.

³² Уголовный кодекс Республики Казахстан. URL: <http://normativ.uchet.kz/view/97610>. (дата звернення 11.08.2019).

³³ Уголовный кодекс Киргизской Республики. URL: http://www.kenesh.kg/RU/Articles/7307UGOLOVNYJ_KODEKS_KYRGYZSKOJ_RESPUBLIKI_v_red_ZKR_10_ot_1032012g.aspx. (дата звернення 11.08.2019).

³⁴ Уголовный кодекс Российской Федерации. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/b57dd2d1f388b4e1dd1d92556d43d3fcb202f2da/. (дата звернення 11.08.2019).

тьої особи (ч. 3 ст. 166¹ КК Республіки Молдова³⁵, ч. 1 ст. 182¹ КК Республіки Туркменістан³⁶), отримання від катованого або третьої особи відомостей чи визнання, покарання його за дію, яку вчинив він або у вчиненні якої він підозрюється, залякування, примусу його чи третьої особи (ч. 1 ст. 143¹ КК Республіки Таджикистан³⁷), отримання від підозрюваного, обвинуваченого, свідка, потерпілого чи іншого учасника кримінального процесу або особи, що відбуває покарання, чи їх близьких родичів якої-небудь інформації, визнань у вчиненні злочину, самовільного покарання за вчинене діяння, примусу їх до вчинення яких-небудь дій (ч. 1 ст. 235 КК Республіки Узбекистан³⁸). Виключення становлять позиції, що закріплені у ст. 113 КК Азербайджанської республіки³⁹ та ст. 119 КК Республіки Вірменія⁴⁰, відповідно до яких катування не визнано цілеспрямованим діянням. Однак з огляду на те, що в цих двох статтях йдеться про катування як злочин проти миру і безпеки людства, наведені рішення законодавців Азербайджанської республіки та Республіки Вірменія є цілком допустимими.

Таким чином, викладене доводить необхідність збереження у ст. 127 КК України чинного нормативного підходу до визначення катування цілеспрямованим діянням. Норма про кримінальну відповідальність за цей злочин потребує вдосконалення в частині формалізації змісту мети⁴¹, але не відмови від цієї суб'єктивної ознаки. Звичайно, нам відомі контраргументи тим доводам, що наведені у цій роботі (зокрема, щодо не обмеження у ст. 1 Конвенції 1984 р.

³⁵ Уголовный кодекс Республики Молдова. URL: <http://lex.justice.md/ru/331268>. (дата звернення 11.08.2019).

³⁶ Комментарий к Уголовному Кодексу Туркменистана (постатейный) / под общ. ред. А. В. Смирнова. Ашхабад: Центр ОБСЕ, 2013. 663 с. – С. 343.

³⁷ Уголовный кодекс Республики Таджикистан. URL: <http://mmk.tj/ru/legislation/legislation-base/codexs>. (дата звернення 11.08.2019).

³⁸ Уголовный кодекс Республики Узбекистан. URL: http://www.lex.uz/pages/GetAct.aspx?lact_id=111457. (дата звернення 11.08.2019).

³⁹ Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. URL: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353&doc_id2=30420353#pos=166;-92&pos2=1364;-109. (дата звернення 11.08.2019).

⁴⁰ Уголовный кодекс Республики Армения. URL: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=gus>. (дата звернення 11.08.2019).

⁴¹ Марадіна Ю. С. Катування: соціальна обумовленість і склад злочину: автореф. дис...канд. юрид. наук. Харків, 2018. 20 с. – С. 18.

катування випадками переслідування винним спеціальної мети, а можливості вчинення аналізованого діяння і у разі дискримінаційної вмотивованості суб'єкта злочину; щодо визнання з боку ЄСПЛ Конвенції 1950 р. живим інструментом, який має тлумачитися в світлі сучасних умов, та можливої зміни судової практики в частині розуміння катування виключно цілеспрямованим діянням). Але в межах цієї статті ми обмежимося викладенням лише основних аргументів на користь нашої позиції, а щодо існування контраргументів – задекларуємо намір щодо подальшого їх аналізу в наступних роботах.

Список використаних джерел

1. Aksoy v. Turkey, 1996. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"dmdocnumber":\["695880"\],"itemid":\["001-58003"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{). (дата звернення 11.08.2019).
2. Ireland v. the UK, 1978. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus#{"fulltext":\["\(\\"Ireland v. the United Kingdom\\"\)"\],"languageisocode":\["ENG"\],"article":\["3"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-57506"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{). (дата звернення 11.08.2019).
3. El-Masri v. the Former Yugoslav Republic of Macedonia», 2012. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus#{"itemid":\["001-115621"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{). (дата звернення 11.08.2019).
4. Selmouni v. France, 1999. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus#{"itemid":\["001-58287"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{). (дата звернення 11.08.2019).
5. Віденська декларація та Програма дій, прийняті на Загальній конференції з прав людини 25 червня 1993 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_504. (дата звернення 11.09.2019).
6. Грузия: пытки и жестокое обращение остаются предметом озабоченности и после «Революции роз». Доклад Международной Амнистии. 2005. 59 с.
7. Декларація про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання 1975 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_084. (дата звернення 11.08.2019).
8. Комментарий к Уголовному Кодексу Туркменистана (постатейный) / под общ. ред. А. В. Смирнова. Ашхабад: Центр ОБСЕ, 2013. 663 с.
9. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004. (дата звернення 11.08.2019).

10. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання 1984 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_085. (дата звернення 11.08.2019).

11. Марадіна Ю. С. Катування: соціальна обумовленість і склад злочину: автореф. дис...канд. юрид. наук. Харків, 2018. 20 с.

12. Науковий висновок кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права» від 4 травня 2018 р. № 121-01-764.

13. Науковий висновок кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого та Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо забезпечення його гармонізації з положеннями міжнародного права» від 30 березня 2017 р. № 125-01-671.

14. Основні лікарські принципи стосовно катування та інших видів жорстокого, нелюдського або такого, що принижує, поводження або покарання при затриманні або ув'язненні: Токійська декларація від 1 жовтня 1975 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/990_011. (дата звернення 11.08.2019).

15. Поправки до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання 1984 р. від 8 вересня 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_108. (дата звернення 11.09.2019).

16. Пояснювальна записка до проекту Закону України від 20 грудня 2018 р. № 9438. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65266. (дата звернення 11.08.2019).

17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права: проект Закону України від 20 грудня 2018 р. № 9438. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65266. (дата звернення 11.08.2019).

18. Про внесення змін до законодавчих актів України (щодо посилення правового захисту громадян та запровадження механізмів реалізації конституційних прав громадян на підприємницьку, особисту недоторканність, безпеку, повагу до гідності особи, правову допомогу, захист): Закон України від 12 січня 2005 р. № 2322-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2322-15>. (дата звернення 11.08.2019).

19. Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо посилення кримінальної відповідальності за катування, завідомо незаконні затримання, привід або арешт та примушення давати показання: проект Закону України від 27 червня 2012 р. № 10679. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43865. (дата звернення 11.08.2019).

20. Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо посилення кримінальної відповідальності за катування, завідомо незаконні затримання, привід або арешт та примушення давати показання: проект Закону України від 11 лютого 2013 р. № 2266. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45731. (дата звернення 11.08.2019).

21. Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за катування: проект Закону України від 9 січня 2001 р. № 6328. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=9590. (дата звернення 11.08.2019)

22. Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності: Закон України від 15 квітня 2008 р. № 270-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/270-17>. (дата звернення 11.08.2019).

23. Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України (щодо криміналізації злочину катування стосовно матеріально залежних осіб: проект Закону України від 2 липня 2009 р. № 4754. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=35719. (дата звернення 11.08.2019).

24. Про внесення змін та доповнень до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України (щодо визначення катування як окремого виду злочину та призначення найсуворішого покарання за нього): проект Закону України від 18 червня 1999 р. № 2103. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=4563. (дата звернення 11.08.2019).

25. Радутний О. Е. Нарис стану інформаційно-законодавчої діяльності на прикладі КК України. *Інформація і право*. 2016. № 3 (18). С. 58–68.

26. Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_588/page. (дата звернення 11.08.2019).

27. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. URL: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353&doc_id2=30420353#pos=166;-92&pos2=1364;-109. (дата звернення 11.08.2019).

28. Уголовный кодекс Албании. URL: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-albanii/>. (дата звернення 11.08.2019).

29. Уголовный кодекс Бельгии. URL: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-belgii/>. (дата звернення 11.08.2019).

30. Уголовный кодекс Испании. URL: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-ispanii/>. (дата звернення 11.08.2019).

31. Уголовный кодекс Кыргызской Республики. URL: http://www.kenesh.kg/RU/Articles/7307UGOLOVNYJ_KODEKS_KYRGYZSKOJ_RESPUBLIKI_v_red_ZKR_10_ot_1032012g.aspx. (дата звернення 11.08.2019).
32. Уголовный кодекс Республики Армения. URL: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus>. (дата звернення 11.08.2019).
33. Уголовный кодекс Республики Казахстан. URL: <http://normativ.uchet.kz/view/97610>. (дата звернення 11.08.2019).
34. Уголовный кодекс Республики Молдова. URL: <http://lex.justice.md/ru/331268>. (дата звернення 11.08.2019).
35. Уголовный кодекс Республики Таджикистан. URL: <http://mmk.tj/ru/legislation/legislation-base/codex>. (дата звернення 11.08.2019).
36. Уголовный кодекс Республики Узбекистан. URL: http://www.lex.uz/pages/GetAct.aspx?lact_id=111457. (дата звернення 11.08.2019).
37. Уголовный кодекс Российской Федерации. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/b57dd2d1f388b4e1dd1d92556d43d3fcb202f2da/. (дата звернення 11.08.2019).
38. Уголовный кодекс Румынии. URL: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-rumynii/>. (дата звернення 11.08.2019).
39. Уголовный кодекс Франции / науч. ред. Л. В. Головки и Н. Е. Крылова. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2002. 650 с.
40. Уголовный кодекс Швеции / науч. ред. Н. Ф. Кузнецова и С. С. Беляев. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2001. 320 с.
41. Факультативний протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведіння чи покарання 1984 р. від 18 грудня 2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_f48. (дата звернення 11.09.2019).

REFERENCES

1. Aksoy v. Turkey (1996). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng# {"dmddocnumber":\["695880"\],"itemid":\["001-58003"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).
2. Ireland v. the UK (1978). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus# {"fulltext":\["\(\\"Ireland v. the United Kingdom\\"\)"\],"languageisocode":\["ENG"\],"article":\["3"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-57506"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{).
3. El-Masri v. the Former Yugoslav Republic of Macedonia» (2012). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus# {"itemid":\["001-115621"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{).
4. Selmouni v. France (1999). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/rus# {"itemid":\["001-58287"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{).

5. Videns'ka deklaratsiya ta Prohrama diy, pryynyati na Zahal'niy konfereatsiyi z prav lyudyny 25 chervnya 1993 r.(1993). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_504 [in Ukrainian].

6. Gruzuya: pytki i zhestokoye obrashcheniye ostayutsya predmetom ozabochennosti i posle «Revolutsii roz» (2005). Doklad Mezhdunarodnoy Amnistii [in Russian].

7. Deklaratsiya pro zakhyst usikh osib vid katuvan' ta inshykh zhorstokykh, nelyuds'kykh abo takykh, shcho prynyzhuyut' hidnist', vydiv povodzhennya chy pokarannya 1975 r. (1975). URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_084 [in Ukrainian].

8. Kommentariy k Ugolovnomu Kodeksu Turkmenistana (postateynyy) (2013). A.V. Smirnov (Ed.). Ashkhabad: Tsentr OBSE [in Russian].

9. Konventsyya pro zakhyst prav lyudyny ta osnovopolozhnykh svobod 1950 r. (1950). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 [in Ukrainian].

10. Konventsyya proty katuvan' ta inshykh zhorstokykh, nelyuds'kykh abo takykh, shcho prynyzhuyut' hidnist', vydiv povodzhennya chy pokarannya 1984 r. (1984). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_085 [in Ukrainian].

11. Maradina Yu. S. (2018). Katuvannya: sotsial'na obumovlenist' i sklad zlochynu. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

12. Naukovyy vysnovok kafedry kryminal'noho prava № 1 Natsional'noho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho na proekt Zakonu Ukrayiny «Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv shchodo zabezpechennya harmonizatsiyi kryminal'noho zakonodavstva z polozhennyamy mizhnarodnoho prava» vid 4 travnya 2018 r. № 121-01-764 (2018) [in Ukrainian].

13. Naukovyy vysnovok kafedry kryminal'noho prava № 1 Natsional'noho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho ta Naukovo-doslidnoho instytutu vyvchennya problem zlochynnosti imeni akademika V. V. Stashysa NAPrN Ukrayiny na proekt Zakonu Ukrayiny «Pro vnesennya zmin do Kryminal'noho kodeksu Ukrayiny shchodo zabezpechennya yoho harmonizatsiyi z polozhennyamy mizhnarodnoho prava» vid 30 bereznya 2017 r. № 125-01-671 (2017) [in Ukrainian].

14. Osnovni likars'ki pryntsypy stosovno katuvannya ta inshykh vydiv zhorstokoho, nelyuds'koho abo takoho, shcho prynyzhuye, povodzhennya abo poka-rannya pry zatrymanni abo uv"yaznenni: Tokiys'ka deklaratsiya vid 1 zhovtnya 1975 r. (1975). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/990_011 [in Ukrainian].

15. Popravky do Konventsyyi proty katuvan' ta inshykh zhorstokykh, nelyuds'kykh abo takykh, shcho prynyzhuyut' hidnist', vydiv povodzhennya chy pokarannya 1984 r. vid 8 veresnya 1992 r. (1992). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_108 [in Ukrainian].

16. Poyasnyval'na zapyska do proektu Zakonu Ukrayiny vid 20 hrudnya 2018 r. № 9438 (2018). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65266 [in Ukrainian].

17. Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo zabezpechennya harmonizatsiyi kryminal'noho zakonodavstva z polozhennyamy mizhnarodnoho prava: proekt Zakonu Ukrayiny vid 20 hrudnya 2018 r. № 9438 (2018). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65266 [in Ukrainian].

18. Pro vnesennya zmin do zakonodavchykh aktiv Ukrayiny (shchodo posylennya pravovoho zakhystu hromadyan ta zaprovadzhennya mekhanizmv realizatsiyi konstytutsiynykh prav hromadyan na pidpryyemnyts'ku, osobystu nedotorkannist', bezpeku, povahu do hidnosti osoby, pravovu dopomohu, zakhyst): Zakon Ukrayiny vid 12 sichnya 2005 r. № 2322-IV (2005). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2322-15> [in Ukrainian].

19. Pro vnesennya zmin do Kryminal'noho kodeksu Ukrayiny (shchodo posylennya kryminal'noyi vidpovidal'nosti za katuvannya, zavidomo nezakonni zatrymannya, pryvid abo aresht ta prymushennya davaty pokazannya: proekt Zakonu Ukrayiny vid 27 chervnya 2012 r. № 10679 (2012). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43865 [in Ukrainian].

20. Pro vnesennya zmin do Kryminal'noho kodeksu Ukrayiny (shchodo posylennya kryminal'noyi vidpovidal'nosti za katuvannya, zavidomo nezakonni zatrymannya, pryvid abo aresht ta prymushennya davaty pokazannya: proekt Zakonu Ukrayiny vid 11 lyutoho 2013 r. № 2266 (2013). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45731 [in Ukrainian].

21. Pro vnesennya zmin do Kryminal'noho ta Kryminal'no-protseusual'noho kodeksiv Ukrayiny shchodo vstanovlennya kryminal'noyi vidpovidal'nosti za katuvannya: proekt Zakonu Ukrayiny vid 9 sichnya 2001 r. № 6328 (2001). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=9590 [in Ukrainian].

22. Pro vnesennya zmin do Kryminal'noho ta Kryminal'no-protseusual'noho kodeksiv Ukrayiny shchodo humanizatsiyi kryminal'noyi vidpovidal'nosti: Zakon Ukrayiny vid 15 kvitnya 2008 r. № 270-VI (2008). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/270-17> [in Ukrainian].

23. Pro vnesennya zmin i dopovnen' do Kryminal'noho kodeksu Ukrayiny (shchodo kryminalizatsiyi zlochynu katuvannya stosovno material'no zaleznykh osib: proekt Zakonu Ukrayiny vid 2 lypnya 2009 r. № 4754 (2009). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=35719 [in Ukrainian].

24. Pro vnesennya zmin ta dopovnen' do Kryminal'noho ta Kryminal'no-protseusual'noho kodeksiv Ukrayiny (shchodo vyznachennya katuvannya yak okremoho vydu zlochynu ta pryznachennya naysuvorishoho pokarannya za n'oho): proekt Zakonu Ukrayiny vid 18 chervnya 1999 r. № 2103 (2013). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=4563 [in Ukrainian].

25. Radutnyy O. E. (2016). Narys stanu informatsiyno-zakonodavchoyi diyal'nosti na prykladi KK Ukrayiny. *Informatsiya i pravo – Information and law*, 3 (18), 58–68 [in Ukrainian].
26. Ryms'kyy statut Mizhnarodnoho kryminal'noho sudu 1998 r. (1998). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_588/page [in Ukrainian].
27. Ugolovnyy kodeks Azerbaydzhanskoy Respubliki (1999). URL: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353&doc_id2=30420353#pos=166;-92&pos2=1364;-109 [in Russian].
28. Ugolovnyy kodeks Albanii (1995). URL: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-albanii/> [in Russian].
29. Ugolovnyy kodeks Bel'gii (2001). URL: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-belgii/> [in Russian].
30. Ugolovnyy kodeks Ispanii (1995). URL: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-ispanii/> [in Russian].
31. Ugolovnyy kodeks Kyrgyzskoy Respubliki (1998). URL: http://www.kenesh.kg/RU/Articles/7307UGOLOVNYJ_KODEKS_KYRGYZSKOJ_RESPUBLIKI_v_red_ZKR_10_ot_1032012g.aspx [in Russian].
32. Ugolovnyy kodeks Respubliki Armeniya (2003). URL: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus> [in Russian].
33. Ugolovnyy kodeks Respubliki Kazakhstan (2014). URL: <http://normativ.uchet.kz/view/97610> [in Russian].
34. Ugolovnyy kodeks Respubliki Moldova (2002). URL: <http://lex.justice.md/ru/331268> [in Russian].
35. Ugolovnyy kodeks Respubliki Tadzhikistan (1998). URL: <http://mmk.tj/ru/legislation/legislation-base/codecs> [in Russian].
36. Ugolovnyy kodeks Respubliki Uzbekistan (1994). URL: http://www.lex.uz/pages/GetAct.aspx?lact_id=111457 [in Russian].
37. Ugolovnyy kodeks Rossiyskoy Federatsii (1996). URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/b57dd2d1f388b4e1dd1d92556d43d3fcb202f2da/. (дата звернення 11.08.2019) [in Russian].
38. Ugolovnyy kodeks Rumynii (2014). URL: <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-rumynii/> [in Russian].
39. Ugolovnyy kodeks Frantsii (2002). L. V. Golovko, N. Ye. Krylov (Eds.). SPb.: Yurid. tsentr Press [in Russian].
40. Ugolovnyy kodeks Shvetsii (2001). N. F. Kuznetsov, S. S. Belyayev (Eds.). SPb.: Yurid. tsentr Press [in Russian].
41. Fakul'tatyvnyy protokol do Konventsiiy proty katuvan' ta inshykh zhorstokyykh, nelyuds'kykh abo takykh, shcho prynyzhuyut' hidnist', vydiv povozhennya chy pokarannya 1984 r. vid 18 hrudnya 2002 r. (2002). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_f48 [in Ukrainian].

Таволжанская Ю. С. Целенаправленный характер пытки: аксиома или уже гипотеза?

Статья посвящена характеристике законодательного постулата о конститутивности целенаправленного характера пытки. В работе проанализированы законодательные инициативы, направленные на отказ от признания цели пытки обязательным признаком основного состава этого преступления. Установлено, что первая законодательная инициатива относительно целесообразности выведения признака цели пытки на уровень квалифицирующих признаков разработана и подана на рассмотрение Верховной Рады Украины в 2017 г. До настоящего времени пролоббировано три аналогичные законопроекты. Сделан вывод о том, что обоснованием указанных инициатив является необходимость приведения нормы, закрепленной в ст. 127 УК Украины, в соответствие с положениями ст. 7 Римского статута международного уголовного суда от 17 июля 1998 г. Учитывая отличный характер общественной опасности пытки как преступления против человечности и преступления против здоровья лица, указанные законодательные инициативы признаны недопустимыми. Приведены аргументы в пользу значимости сохранения действующего нормативного подхода в признании пытки целенаправленным деянием. При изложении последних сделан акцент на природе рассматриваемого деяния, положениях международных договоров, тенденции по разрешению указанного вопроса Организацией Объединенных Наций, подходе Европейского суда по правам человека в разграничении пытки и бесчеловечного, а также унижающего достоинство обращения и наказания, положениях законов об уголовной ответственности стран европейского и постсоветского пространства. Определен вектор последующей работы в усилении аргументации по необходимости сохранения цели пытки конститутивным признаком основного состава этого преступления.

Ключевые слова: пытка, цель пытки, бесчеловечное обращение и наказание, унижающее достоинство обращение и наказание.

Tavolzhanska Yu. The purposeful nature of torture: an axiom or a hypothesis already?

The article is devoted to characterization of the legislative postulate regarding to the constitutiveness of the purposeful nature of torture. In this article the legislative proposals aimed to refusing to recognize the purpose of torture as a mandatory feature of the main composition of this crime are analyzed. It is established that the first norm-making initiative on the expediency of bringing the feature of the purpose of torture to the level of qualifying features was prepared and submitted for consideration by the Verkhovna Rada of Ukraine in 2017. Since then, three similar legislative bills have been lobbied. It is concluded that the foundation for the letters lies in the field of need of bringing to the norms fixed in Art. 127 of the Criminal code of Ukraine, into accordance with the provisions of article 7 of the Rome Statute of the International Criminal Court of 17 July 1998. Taking the

different nature of the public danger of torture as a crime against humanity and a crime against health of a person into account, these norm-making initiatives are considered inadmissible. The arguments in favour of the importance of maintaining the current normative approach in recognizing torture as a purposeful act are presented. In presenting the letters, the nature of the crime under study, the provisions of international treaties, the tendency of resolving this issue by The United Nations, the approach of the European court of Human Rights in differentiation torture and inhuman and degrading, treatment and punishment, the provisions of the laws on criminal responsibility of the European and Post-soviet countries are stressed. The vector of further work in strengthening of argumentation of the need to preserve the purpose of torture as constitutive feature of the main composition of the crime is defined.

Key words: *torture, purpose of torture, inhuman treatment and punishment, degrading treatment and punishment.*